

De zoetwatermollusken van de 'Kijktuin' in Oosterend, Terschelling

Fig. 1. De vijver in de Kijktuin. Foto: Henk Mienis.

Henk K. Mienis

The freshwater molluscs of the 'Open garden' in Oosterend, Terschelling

Summary

In the wake of my study of the terrestrial molluscs present in the 'Open garden' of the Bos family, living in Oosterend on the Wadden island Terschelling (Mienis, 2015), a survey dealing with the presence of freshwater molluscs in the same area was carried out in the autumns of 2014 and 2015. Two aquatic habitats were present: a round pond with a varying diameter of 7-11 m, depending on rainfall in 2014 and 2015 respectively, and a partially dry ditch bordering the Open garden at all sides. Of this ditch only the part between the garden and the main road in the South carried some water. Only eight different species of freshwater molluscs were collected: four in the pond and six in the ditch. Two species were found at both sites: *Gyraulus crista* and *Pisidium obtusale*. Two species encountered in the ditch, *Anisus septemgratus* (also known as *A. leucostoma*) and *Pisidium obtusale*, are indicative for temporarily drying out habitats. In the coming years I hope to have another look at the aquatic mollusc fauna of the Open garden.

Twee biotopen

Onlangs heb ik een verslag geschreven betreffende de landslakken die ik tot nog toe in de Kijktuin op Oosterend No. 1, Terschelling, heb aangetroffen (Mienis, 2015). In deze tuin komen ook zoetwatermollusken voor. Zij zijn in hun verspreiding beperkt tot twee verschillende biotopen: een vijver en een greppel.

De gegraven vijver bevindt zich ongeveer halverwege aan de westkant van de tuin (fig. 1). In de herfst van 2014 had deze ronde vijver een diameter van ongeveer 7 meter, in 2015 bedroeg die ongeveer 11 meter. De grond die bij het graven van deze vijver is vrijgekomen ligt in de vorm van een wal in een driekwart boog om de vijver. Deze wal is het hoogst aan de noordzijde en ontbreekt aan de oostzijde.

De bodem van de vijver bestaat uit zand met daarop een heel dun laagje van vergane waterplanten en wat andere organische stoffen. Het water van de vijver is vrij ondiep. Het is dicht begroeid met ondergedompelde, drijvende en emergente waterplanten waaronder Kikkerbeet *Hydrocharus morsusranae*, egelskop *Sparganium* spec. en kroos. Het wemelt er van de waterinsecten waaronder heel veel wantsen en watertorren.

In principe is de hele tuin omringd door een ongeveer 75-100 cm diepe greppel. De greppel aan de noordzijde, die evenwijdig aan het fiets- en karrenpad onder aan de duinen loopt, staat gewoonlijk droog. Dit deel is bedekt met een laag afgevallen blad van voornamelijk elzen *Alnus* spec. en half overwoekerd door braam *Rubus* spec. en Grote brandnetels *Urtica dioica*. De greppel aan de oostzijde staat vanaf het fietspad gedeeltelijk droog. Naar de hoofdweg aan de zuidkant toe wordt de greppel vochtiger; na regenval staat er gewoonlijk wat water in. Deze greppel is overwoekerd door allerlei grassen met hier en daar wat braam. De greppel langs de weg aan de zuidkant heeft een lengte van ca. 38 m; dit deel is het diepst en is altijd vrij vochtig. Na een regenbui kan er plotseling in de hele greppel 10 cm water staan. De greppel is dicht begroeid met Riet *Phragmites australis* en overal wordt de bodem bedekt door afgestorven Riet en blad van enkele bomen die op geregelde afstand in de berm van de weg staan. De greppel aan de westzijde kon niet bemonsterd worden door de aanwezigheid van heel dicht struikgewas, waaronder veel braam, en een afscheiding bestaande uit prikkeldraad.

De oogst

Zoetwatermollusken werden uitsluitend aangetroffen in de vijver en in de greppel aan de zuidkant langs de hoofdweg. De vijver werd in de herfst van 2014 en 2015 bemonsterd, de greppel alleen in 2015. De aanwezigheid van acht soorten aquatische mollusken kon daarbij vastgesteld worden (tabel 1).

Tabel 1. Zoetwatermollusken aangetroffen in de herfst van 2014, resp. 2015, in de Kijktuin, Oosterend, Terschelling (v=vijver; g=greppel)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2014	2015
Geronde schijfhoen	<i>Anisus septemgyratus</i> *	-	g
Draaikolkschijfhoen	<i>Anisus vortex</i>	v	-
Traktorwielkje	<i>Gyraulus crista</i>	v	v,g
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i>	-	g
Ovale moerasslak	<i>Radix balthica</i>	-	g
Hoekige erwtenmossel	<i>Pisidium milium</i>	v	v
Glanzende erwtenmossel	<i>Pisidium nitidum</i>	-	g
Stompe erwtenmossel	<i>Pisidium obtusale</i>	-	v,g

* Tot voor kort stond deze soort in Nederland ten onrechte bekend als *Anisus leucostoma*. Voor een discussie hierover verwijs ik naar Falkner, Ripken en Falkner (2002: 98-100).

De Leverbotslak is een amfibische zoetwaterslak die meestal boven de waterspiegel op de oevers zit. Hij kan in principe ook op de oevers rondom de vijver zitten. Ofschoon ik zowel in 2014 als in 2015 de vochtige karton methode rondom de vijver heb toegepast, trof ik slechts amfibische landslakken aan zoals drie soorten barnsteenslakken en enkele andere vochtminnende slakken zoals Donkere glimslak *Zonitoides nitidus*, Gladde tolslak *Euconulus fulvus* en Donkere akkerslak *Deroceras laeve*. In de greppel langs de weg trof ik op de kartonnetjes naast deze hygrofiële landslakken wel Leverbotslakken *Galba truncatula* aan (fig. 2).

De Geronde schijfhoen *Anisus septemgyratus* en de Stompe erwtenmossel *Pisidium obtusale* zijn typische soorten voor tijdelijk droogvallende milieus. Voor de ruilverkaveling die in de polders van Terschelling plaats vond in 1947 en het op Delta-hoogte brengen van de dijk iets naar het noorden verlegd werd en waarbij ook de laatste ondiepe greppels in de weilanden verdwenen) werd de Geronde Schijfhoen nog regelmatig in de polder bij Hoorn en Oosterend aangetroffen (Mienis, 1968; Meijer, 1969; Kroon, 1975). Daarna kwam de soort nog voor in de omgeving van de sloten aan de binnenkant van de Waddenzeedijk (Beekman & Polman, 1989; Van Bodegom & Venderbos, 1991). De Stompe erwtenmossel komt ook geregeld voor in tijdelijk droogvallende afwateringssloten in de duinen (Mienis, 2001).

Uit de samenstelling van de molluskenfauna die aanwezig is in de vijver blijkt duidelijk dat de eigenaars van de Kijktuin geen enkele poging ondernomen hebben om de natuur een handje te helpen. Een handelwijze die nog maar weinig wordt gezien en die daarom met respect bejegend moet worden.

Dankwoord

Ik dank Grietje en Jaap Bos voor de toestemming om hun Kijktuin nogmaals op de aanwezigheid van weekdieren te onderzoeken.

Fig. 2. Een slakkenval (vochtig karton) op de bodem van de greppel langs de hoofdweg. Foto: Henk Mienis.

Geraadpleegde bronnen

- BEEKMAN, V. & S. POLMAN, 1989. Schwarz und ohne Zucker. Pratsjpluizers inventariseren Terschelling op zoetwatermollusken. – *Amoeba* 63 (8): 158-159.
- FALKNER, G., T.E.J. RIPKEN & M. FALKNER, 2002. Mollusques continentaux de France. Liste de référence annotée et bibliographie. – *Patrimoines naturels* 52: 1-350.
- KROON, G., 1975. Enige vindplaatsen van land- en watermollusken op Terschelling. – *De Kreukel* 11 (9): 121-126.
- MEIJER, T., 1969. Verschillende excursiegegevens over land- en zoetwater mollusken van Terschelling. – *De Kreukel* 5 (4): 37-46.
- MIENIS, H.K., 1968. Enige verdere gegevens over het voorkomen van land- en zoetwatermollusken op Terschelling. – *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 127: 1357-1359.
- MIENIS, H.K., 2001. Enkele notities over land- en zoetwatermollusken van Terschelling. – *De Kreukel* 37 (6): 103-107.
- MIENIS, H.K., 2015. Landslakken in de 'Kijktuin' in Oosterend, Terschelling. – *Spirula* 404: 21-23.
- VAN BODEGOM, P. & H. VENDERBOS, 1991. Invloed van zoutgehalte op zoetwatermollusken. – *Amoeba* 65 (8) & *Euglena* 10 (6): 26-28.

Adres van de auteur
mienis@netzer.org.il